

Achtergrond

Bij verzoek van Werkgroep 4 Mei herdenking Wieringermeer voor toevoegen naam H. van Oosten op het oorlogsmonument 1940 – 1945 te Wieringerwerf.

Onderzoek en verslag: Anita Blijdorp Tekstproducties. E-mail: anitablijdorp@gmail.com

Datum rapportage: 17 januari 2022.

Reconstructie levensloop Henri van Oosten

Geboren te Assen op 29 mei 1919

Overleden te Sobibor (Polen) op 31 oktober 1943

Ouders

Louis van Oosten (* Assen, 16 augustus 1873. † Auschwitz, 12 februari 1943)

Jetje Groenberg (* Winschoten, 23 januari 1873. † Assen, 6 december 1938)

Nb. Voorouders zijn al generaties lang woonachtig in het Noorden van Nederland.

Broer van

Jacques van Oosten (* Batavia/Weltevreden, 13 maart 1916. † Midden Europa, 31 augustus 1943)

Woon- en verblijfplaatsen Henri van Oosten

Na een relatief kort verblijf van de ouders in Nederlands Indië, vader is militair, vestigen Louis en Jetje en hun oudste zoon Jacques zich opnieuw in Assen, op Singelstraat 20. Hier is Henri geboren en groeit hij op.

Naar Amsterdam

Jetje, de moeder van Henri overlijdt op 6 december 1938 in Assen. Henri is al voor het overlijden van zijn moeder, **naar Amsterdam vertrokken, nl. op 30 augustus 1938**. Hij staat ingeschreven op achtereenvolgens: Kromme Mijdrechtstraat 1hs en (vanaf 18 juli 1939) op Scheldeplein 16-III.

Zijn inschrijving in het bevolkingsregister vermeld als beroep: landarbeider.

Ook vader Louis vestigt zich in Amsterdam (5 mei 1939), gevolgd door broer Jacques (5 juni 1939).

Vertrek uit Amsterdam

De bezetting door nazi-Duitsland begint mei 1940. Al heel snel nemen de bezetters maatregelen tegen Joodse Nederlanders. Zo moeten zij zich vanaf januari 1941 verplicht met de aanduiding Nieuw Israëliet (NI) laten inschrijven in het bevolkingsregister. Het treiteren, vernederen en opjagen van joden begint manifester te worden. De eerste razzia's zijn in Amsterdam waarbij honderden Joodse mannen opgepakt worden. De Februaristaking op 25 en 26 februari is hier een reactie op.

Henri van Oosten vertrekt op 20 maart 1941 naar Andijk, inschrijving op het adres Broekoord 188.

Dit adres is een **pension**, café, danszaal, paardenstalling.

Aankomst in Middenmeer

Zijn verblijf in Andijk is tijdelijk, mogelijk was zijn doel van meet af aan om in de Wieringermeer aan de slag te gaan, hij was immers 'landarbeider' van beroep. Feit is dat Van Oosten zich op 26 mei 1941 in laat schrijven op het **adres Poststraat 5 te Middenmeer**. Henri van Oosten werkt als magazijnbediende bij de coöperatieve Zaaizaad- en pootgoedvereniging Wieringermeer (ZWM).

Over Poststraat 5: Dit is het woonhuis van familie Gerrit van der Male en Apolonia Schipper en hun drie kinderen. Een kostganger in huis nemen was heel normaal in die tijd, een extra verdienste. Nb. Van der Male spande zich in voor de scholing van (land)arbeiders, hij stond in nauw contact met landbouwer en SDAP'er Sicco Leendert Mansholt.

Maatregelen tegen Joodse Nederlanders

In april 1942 krijgen gemeenten in Noord-Holland het bevel om Joden naar Amsterdam te 'evacueren'. Henri van Oosten geeft hieraan in eerste instantie geen gehoor. Feit is: op 2 en 3 oktober 1942 werden door het hele land Joden opgehaald. Mogelijk werd de druk te groot, de angst voor represailles voor hemzelf of zijn onderduikgevers. **Van Oosten vertrekt op of rond 23 november naar Amsterdam.**

Van deze historische gebeurtenis bestaat een foto.

Foto-opschrift vermeldt: "Joodse man wordt opgehaald bij Hotel Smit".

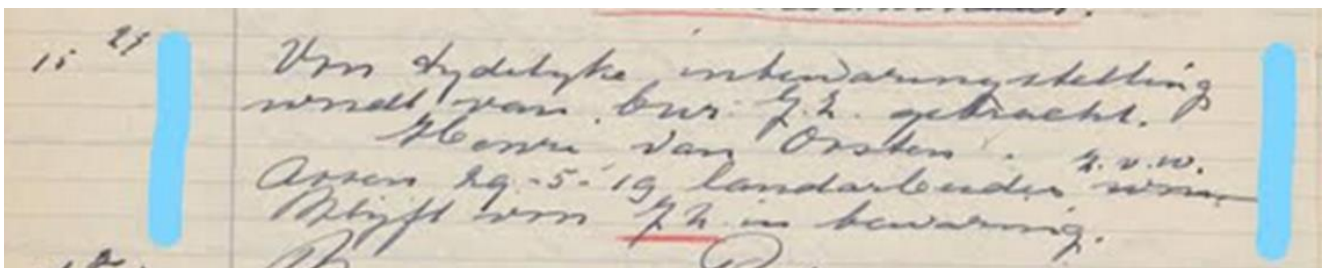
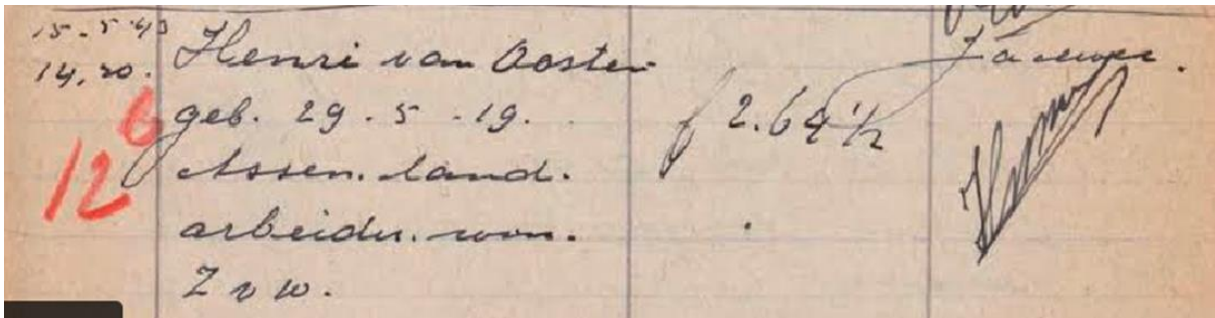
Namen van dorpsgenoten. Achteraan: man met kind op de arm: G. Wortel met zontje Wim, Poststraat 1; links voor: Mevr. Apolina van der Male - Schipper, Poststraat 5. Man met de pet in het midden: Gerrit van der Male. Man met pet gehurkt: (?)Dhr. De Gier; **man met hoed: Henri van Oosten**, rechts van hem Dhr. G. Slot, gehurkt.

© **Archief Historisch Genootschap Wieringermeer.**

Verblijf in Amsterdam 1942 – 1943

Op 23 november 1942 staat Van Oosten ingeschreven op Zuider Amstellaan 213hs. Dit is het adres van het pension van de Joodse Frederik van der Kar (geb. Amsterdam, 1891). Van der Kar is omgebracht in Sobibor, op 7 mei 1943.

Twee politierapporten, te vinden in het stadsarchief van Amsterdam, tonen de arrestatiedatum. Henri van Oosten is op 15 mei 1943 opgepakt om 14.40 uur en in bewaring gesteld voor 'Joodsche Zaken' (JZ). Henri meldt bij zijn arrestatie als beroep: 'landarbeider voor Z.v.W.' = verwijzing naar de Zaaizaadvereniging Wieringermeer.

Twee notities politierapporten te Amsterdam.

Het is waarschijnlijk dat een zgn. jodenjager Henri heeft aangegeven, voor het geld en/of uit jodenhaat. Het 'koppeld' (beloning voor het aanbrengen van een Jood) was fl. 7.50.

Met Joodse Zaken wordt bedoeld: het bureau van de SD aan de Euterpestraat, vertrekpunt van deportatie naar Westerbork en verder.

18 mei 1943 – deportatie via Westerbork en Sobibor

Uit documentatie van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork blijkt:

Henri van Oosten "komt op 18 mei 1943 in kamp Westerbork terecht (barak 70) om vervolgens op dezelfde dag te worden gedeporteerd naar Sobibor."

12^e transport Westerbork – Sobibor, 18 mei 1943.

680. van Oosten	Samuel	4 - 1-94	J. Camphuisstr. 196
687. van Oosten	Estella	28 - 5-77	N. Keizersgr. 13
688. van Oosten	Henri	29 - 5-19	Middellaan 36
689. van Oosten	Isaac	1 - 8-81	Z. Amstellaan 213
690. Dithelmer	Joseph	26 - 2-87	Damrak 25
	Julius		J. Jodenbreest. 17

Deze lijst vermeldt verblijfsadres Zuider Amstellaan 213, Amsterdam.

In totaal 2.511 mensen gingen op 18 mei 1943 op transport. Henri van Oosten was nummer 687.

Verblijf en dood in Sobibor

De treinreis naar Sobibor duurde ca. 4 dagen. Bij elk transport werd onmiddellijk na aankomst bijna 100 procent van de mensen de gaskamer ingedreven. Hoe zit het met Henri? Werd hij na aankomst op ca. 22 mei 1943 een van de **joodse werkgevangenen**? Zijn sterfdatum is als 31 oktober 1943 in de cartotheek van de Joodsche Raad opgenomen.

De opstand van Sobibor was op 14 oktober 1943. Omdat als sterfdatum 31 oktober vermeld is door een ooggetuige en naoorlogse bron, is aan te nemen dat Henri van Oosten deze opstand heeft meegemaakt. Zie: <https://www.sobibor.org/opstand-in-sobibor/>

'Tijdens de opstand wisten 365 Joden het kamp te ontvluchten, van wie 47 de oorlog hebben overleefd. Degenen die in het kamp achterbleven, vreesden dat zij buiten het prikkeldraad in een vreemd en vijandig land geen kans van overleven hadden, omdat zij het Pools niet machtig waren. Of ze hadden niet genoeg lef. Het was voor het eerst in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog dat in een vernietigingskamp door samenwerkend joods verzet en vernuft twaalf SS'ers en twee bewakers werden gedood.'

The image shows a handwritten form on lined paper. At the top, it says "Oosten Henri v." with a handwritten "N" above it. To the right, there is a handwritten file number "doss. 137-0680-5-43" and "v. 70". Below the name, there is a handwritten address: "vroeger: Wieringermeer, Middenmeerbrugstr. 16". The form has several fields: "29.5.19 Assen", "A n d i j k, Broekoord 188", "Ned.", "mag. bed.", and "ongetrouwd". There are several handwritten notes and stamps: a large red "5.43" in the center, a red stamp that says "doodgeschoten in Sobibor (Ref. S. Engel - Wijnberg A. Zwolle) 14/10/43", and another handwritten address "vroeger: Wieringermeer, Middenmeerbrugstr. 16". There is also a handwritten note "A. van 2. Amstellaan 213".

Gegevens Henri van Oosten bij Joodse Raad te Amsterdam.

Op 6 mei 1945 is een aantekening gemaakt: "doodgeschoten in Sobibor. Ref. S. Engel – Wijnberg te Zwolle." Selma Engel – Wijnberg is een van de 47 overlevenden van Sobibor; zij is de enige NLse vrouw die overleefde. Vermoedelijk heeft zij Henri van Oosten als mede 'werkgevangene' gekend.

Op de rode kaart staat ook: "vroeger Wieringermeer, Brugstraat 16".

Uit navraag blijkt dat dit het contact met familie Gerrit Kesselaar op nummer 18 was. Kesselaar was vakbondsman en had in 1942 een andere Joodse jongen geholpen met onderduiken.

CONCLUSIE

Henri van Oosten was vanaf mei 1941 ingezetene van de Wieringermeer, zijn vertrek op 23 november 1942 naar Amsterdam was gedwongen. Hij is om het leven gekomen door oorlogsgeweld. Daarom is toevoeging van zijn naam aan het oorlogsmonument 1940 – 1945 gerechtvaardigd.

Waarom is zijn naam niet eerder genoemd?

In de Wieringermeer is eind 1945, begin 1946 door de toenmalige gemeentesecretaris J.F. de Groote een lijst opgesteld van ingezetenen Wieringermeer periode 1940 – 1945. Bij dat onderzoek is Henri van Oosten niet naar boven gekomen. De redenen hiervoor zijn tweeledig:

1. Van Oosten stond in 1945 formeel niet meer ingeschreven in de bevolkingsadministratie van gemeente Wieringermeer. Hij was onder dreiging van strenge straffen voor hemzelf en voor zijn kosthuisgevers vertrokken naar Amsterdam, waar hij vanaf 23 november ingeschreven stond in het joodse pension Van der Kar op het adres Zuider Amstellaan 213hs. Van Oosten bracht tot voorjaar 1943 nog enkele malen een bezoek aan Middenmeer. Vanaf mei 1943 is hij uit de gemeenschap van burens en buurt en zijn werk bij de ZWM verdwenen.
2. Over de oprichting van het oorlogsmonument werd voorjaar 1946 beraadslaagd. In een periode dat de bevolking verspreid woonde, buiten de polder. Niemand meldde de naam Henri van Oosten. Ook zijn directe familie (vader, broer) was vermoord. Joodse slachtoffers waren nog nauwelijks in beeld waar het om herdenken ging. De nadruk lag op herdenken en eren van omgekomen verzetsstrijders, militairen en burgers.

Foto gedoneerd aan het Historisch Genootschap

Sinds 2014 is het Genootschap in het bezit van de groepsfoto (zie pg. 2). Op dat moment was echter niet bekend wie de man was die naar de bus werd gebracht door buurtgenoten.

Zomer 2020 meldde mevrouw Johanna Bötger – Van der Male zich met zijn naam: Henri van Oosten, kostganger in haar ouderlijk huis, Poststraat 5 te Middenmeer. Zij vertelde erbij dat Henri van Oosten eind 1942, begin 1943 nog op bezoek kwam in Middenmeer, samen met zijn vader en broer, terwijl hij ondertussen gedwongen verbleef in Amsterdam. Ook haar zus Netty kon dit en andere feiten in 2021 bevestigen.

Holocaust Namenmonument in Amsterdam

In september 2021 is aan de Weesperstraat te Amsterdam het Namenmonument geopend. De naam van Henri van Oosten staat hier vermeld. Dit gegeven gaf mij het inzicht dat *'de joodse man die naar de bus wordt gebracht'*, Henri van Oosten niet vermeld staat op het oorlogsmonument 1940 – 1945 te Wieringerwerf.

Met de aangedragen gegevens over zijn woon- en verblijfstatus in de Wieringermeer hoop ik zijn status van ingezetene in de polder voldoende te hebben aangetoond.

+++++

Bronnenlijst

MONDELINGE INFORMATIE:

- Mevr. Johanna Bötger – Van der Male († 2021)
- Mevr. Nettie Van der Vliet – Van der Male
- Dhr. Wilfred Bötger
- Mevr. M. Tuin – Post
- Dhr. Roel Wittink

ARCHIEVEN – BEVOLKINGSADMINISTRATIE

- Stadsarchief Assen
- Stadsarchief Amsterdam
- Regionaal Archief Alkmaar
- Westfries Archief Hoorn
- Noord-Hollands Archief Haarlem
- Documentatiecentrum Herinneringskamp Westerbork
- NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies
- Archief van het Historisch Genootschap Wieringermeer

LITERATUUR

Baar, Jan van, Paul Koedijk en Sjoerd Leiker, *Verzet in West-Friesland: de illegaliteit in westelijk West-Friesland en in de Wieringermeer 1940 – 1945*. Pirola, 1990.

WEBSITES

- [Sjoa-drenthe.nl](http://sjoa-drenthe.nl)
- [Joodsmonument.nl](http://joodsmonument.nl)
- nl.wikipedia.org > Selma Wijnberg
- [Sobiborinterviews.nl](http://sobiborinterviews.nl)
- [Sobibor.org](http://sobibor.org)
- [Kampwesterbork.nl](http://kampwesterbork.nl)
- [Wieringermeer.nl](http://wieringermeer.nl)
- [Holocaustnamenmonument.nl](http://holocaustnamenmonument.nl)

Met dank aan:

Werkgroep 4 Mei herdenking Wieringermeer – Otto Smit en Sieb Veenstra
Marieke Roos; Irene Biesheuvel; Ina Hoogenbosch – Glas, Agrico Emmeloord.

Artikel in *Schager Courant*, 29 oktober 2021.

https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20211028_92587230

West-Grafdijk, 17 januari 2022.

Anita Blijdorp Tekstproducties.

E-mail: anitablijdorp@gmail.com

© Niets uit deze reconstructie mag overgenomen, gekopieerd, gereproduceerd of op andere wijze vermenigvuldigd of verspreid worden zonder mijn toestemming.